

David Joris

Straffinghe || ende leer.|| Röp <du Propheet>|| ... ||

Rostock: Dietz, Ludwig, 1542

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1011927721>

Druck Freier Zugang

In Theol. unigeb.

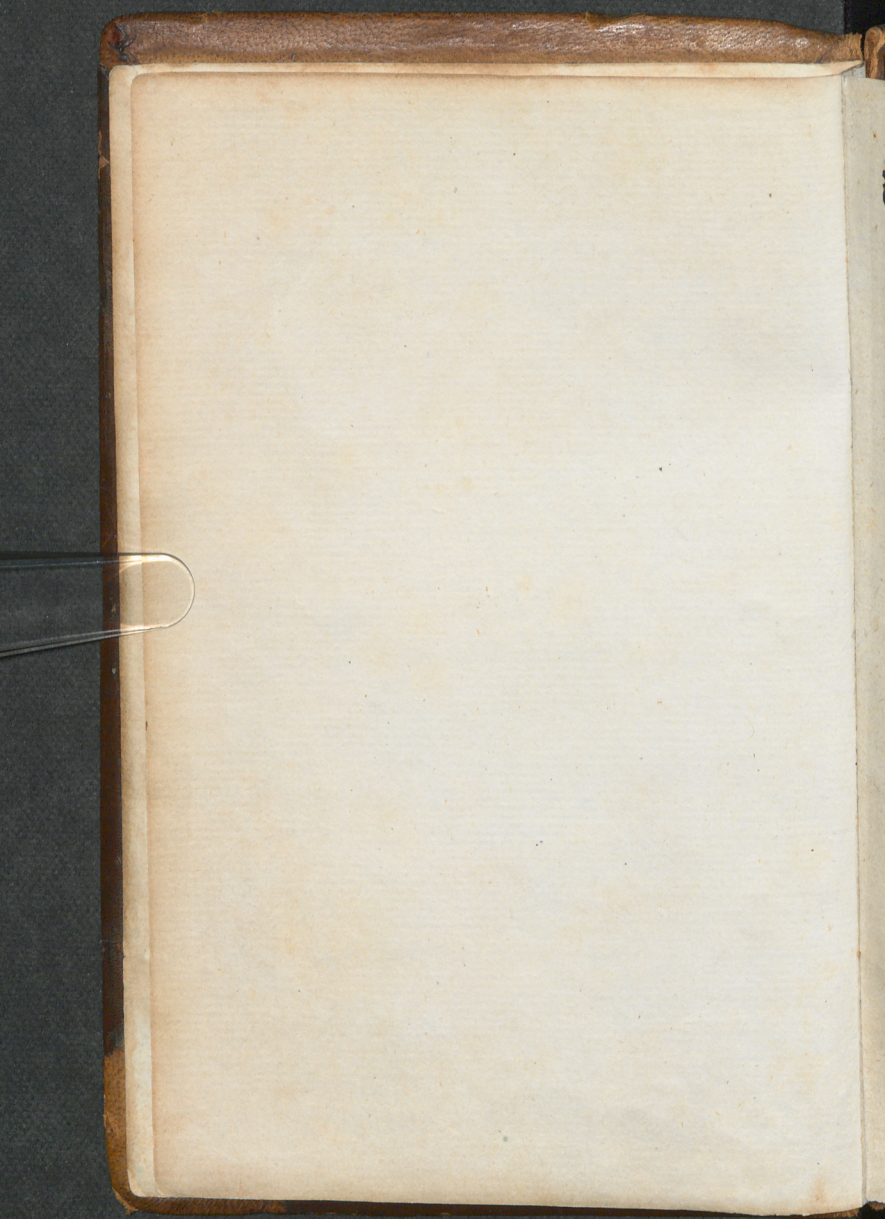
In diese ~~unigeb.~~
unigeb.

33

(M. 3107. O. 1-20.)

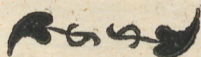
Rara

<R> F4-6554¹⁻²⁰

Straffinghe ende leer.

Röp (du Propheet)
ende holt niet op te verkun-
dygen die sonden mijns
Volcks. Jesa. 58.

4

5

Handwritten text in Gothic script, likely a title or heading, appearing as a mirror image bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text in Gothic script, appearing as a mirror image bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text in Gothic script, appearing as a mirror image bleed-through from the reverse side of the page.

Dat. I. Capittel.

IHeemt waer de v
Godes begeuen/ onder die ghes
hoorsaemheit der waerheit
gestelt hebt.

Delange sal ick swyge
där ick behoer te sprecken:
sprecken moeten dat ick lie
uer swege? Hoe langhe sal
ick toegeuen daer ick solde
nemen: nemen daer ick lies
uer gaue? Verschönen mö
ten daer ick mach verklägen: verklägen dat ick
lieuer verschönen solde? Hoe lange sal ick goet
duecht en lieffde bewysen / daer ick mocht haet
en quaet toenen: quaet sijn daer ick lieuer goet
waer? en my seluen van druck en lyden des her
ten verteren/om den genen dies niet an en scen
off weinich achten willen/en mijn hochste lief
de geen lief / mer van herten leet is.

Ist niet seer te beklaegen/ met smerten te
besuchten/wanneer vergeeffche liefde/vergeeff
schen arbeit ende vergeeffche so:ge geleit off ge
daen wert? Solt oick jemant prysen / selfs wils
len doen? Die Knecht weder sijn danck dienen
ende geuen gelt toe? Wat soldemen seggen of

a ij yemant

yemant dede: Off dat een rijck Jongelinc een
olde Hoer met veel goets nae liep/op enen ver
sleten ouerspeldersche met minne versot waer:
Wie hefft oyt van sulcken blijnden lieffde ende
hertzen gront gehoor: Ist niet wat nieuws:
Mocht een syne Jonckfrouwe off fiere maecht
niet wel verlustigen ouer sulcken sin: Zac solt
demen seggen/ Kan een sijn herte tot lieffde ver
weckt / in minnen ontsteecken werden tot den
alderminsten ende verwerpelicksten / wat solt
dan tot den angenaemsten ende schoonsten:

Smaect ende seet nu wat v O ghy Soo
nen Ade/du menschen Kinderen toekomt ende
voer gelecht wort. Kent v geslachte: weet v don
ende laet. Dus lange hefft die Gheest der lieff
den dy gesocht/ nae gheloepen/ onderkroepen/
gedult / geleden / dijn onwoetenheit tegen hem
verdraegen en toegegeuen/ met v doer die vint
geren geseen/droeffnisse/ hertzen leet in mins
nen om dy geleden/ veele moeyten ende bekom
meringe gehad/ list ende laegen gelecht / alle
neersticheit gedaen / met woorden en wercken
der duecht voerkoemen / alleen om dy ten goet
den te betrecken/met lieffden en verstant te ver
nullen / om dy / seg ick / heerlijck ende floeck te
macken: daer sijn lust toe is/ dar alle sijn vrient
lijcheit ende goet/dat hy dy bewysset / toe strec
kende is: Swelck hy(dat is gewisse)soe lans
ge niet en hadde konnen wt lyden off verdrae
gen moegen/ soe sijn hertzen lieffde alle lieffde
niet

niet te boenen ginck/ eewich ende onuergancke
lijck waer.

Dit is (woer gijt weet of niet) immer wâr
en ick D. ben daer self een wercktuich af. Dan
wie heft dit oit ter herten genoemen/ verbermt
off verdroeten? weder hem seluen verghramt/
dat onuerstant versmaet/ de verderffelicheit in
hem seluen gebaet/ sijn viant wederstaen? ende
sijn lieff/ Heere ende Man/ synen Godt ende
Schepper mede geweest/ omhelst ende ghefust
alst sijn eere ghehouden heeft: als hy floppede
vriendelijck hem ingelaeten/ als hy ghesproec
fen geantwoort/ sijn Wille off woort ghedaen
heft: Moet ghy v niet jnt opdoen ws monts
totter onschuldiginge schaemen? jnt recht ver
stommen dat ghy noch soe hertneckich en stolt/
met styuen halsen onberouwelijck daer henen
treedt/ soe onbeleefdelick ende ondancfbaerlick
eighensinnich ende quaetwillich/ oneerlijck bes
uonden wert.

NOTA
BENE

Zy lieue waer in soldt hem die Heere oes
uer dy verblyden? wat roem ende heerprons
finge konnen gemâcken? Sydy een volck daer
in hy mochte geeert/ ghelooft ende ghepresen
worden? In wat goet solt sijn/ dat van hem of
wt v kompt: Als ghy met v gewaet ende recht
uaerdicheit ant licht quacemt? most hy ende gy
v niet schaemen in alle dyne daeden/ woorden/
wercken ende gedachten: als gy geen ghebljck
des nieuwen wesens en betoonden? solden oick

a iij woors

woorden sonder leuen of bewijs der kracht gelden: Een sweert sonder scherpte ontseen werden: Moeten die olde vuyle vodden niet eerst affgelecht/ ende wech gedaen / die nieuwe festflederen anghetroocken sijnde verschinen: Die
vianden verwoonnen sijn eer die ruste geproeft wert: Hest dit yemant gedaen/die is een vriedes **HEEREN**. Hy betoene dat: Tis haeste gesecht off gedocht: Ick ben wijs / rijck / eedelschoen/ vroom ende sterck: ouerst seecker borge waer daer goet voer: Ick en gelooff hier niemant in die gesproocken woorden: want daer inne alleen en staet dat rijcke Gods niet: we sich daer op verlaet en gheweert niet. Off hijt hem schoen duncken laet/ wel secht/ soe gemist ende bedriecht hy hem seluen. Ouerst die daer foemen totter waerheit sijn oprecht/ die moeghen selue wel roemen. Want die (waerheit) geest daer self getuich aff / ende verstomt synen ansclaeger / ende maect des twistens een einde.

Dat II. Capit.

Seet nu O gy volck des **HEEREN**/ ho gy huis met den **HEEREN** holdet/ dijn Hooft/ **HEEREN** ende Vaederacht/ hoort ende te wille sijt: Sietet in ende merck off ghy dijn sin ende wille/ off des **HEEREN** Gods sin ende Wille doet: dijn
woo

woort off des **HEEREN** spreekt/ voer hem
 off voer dy seluen staet/ voer die loogen off vōr
 de **Wārheit** spreekt. Dan kent eer gy antwoort
 hoedanich Gods Sin Wille ende Woort/wat
 loogen ende waerheit is: daer nae sult ghy vry
 sprecken ende recht oorzelen konnen/den **HE**
RE of v seluen te glorie hebben. Meent niet
 dat gy dñ woort ende beloffte gehalten / den
HEERE voldaeen/ inder **Wārheit** ghedient
 hebt/ neen: Soe ghy dat meent mist ghy. **Ick**
 wil v anders betuigen/ dat hy dy/ ende niet gy
 hem ghedient/ geleden ende verdraeghen heeft.
 Ende dat gy tot noch toe voer den olden vyant
 schen mensch gestreden/dy seluen geeert en den
HEERE uwen Godt niet ghedient hebt: On
 trou ende meynedich/ soe gy daer anders tegen
 segt) sult beuonden werden. Wat is dat ghes
 secht: ende wie wedersecht my? Wildy met my
 int recht treden/ hy wilt v noch wel groeter en
 swaerder mæcken: ja dat kan hy alles met recht
 doen/ en noch en wildijs niet weten noch ansee.

NOTA

Anschout O du bose onbeleeftde aart/ v wil
 ick an: Laet seen wie v voerspraeker ende die
 naer sijn sal. Dus lange hebdijt al dat gy hebt/
 geniet off in die mont steect van Godt ontfan
 gen: jaec off giit schoen met dñ eygen handen
 verdient hadt: dat ghy uwer sommighe niet
 en vermoecht / hoe langer hoe minder: Want
 alle wat daer is/ gy hebt ende sijt/ is alles van
 Godt. Waer is hy de sijnder van hertē dār van
 auij gedanct

NOTA

gedanck ende geloofft hefft: De beesten sijn so
verkeert niet/ die heidenen off werlt soe onuers
standich noch ondancbaer niet: dat kan ick tot
dijnder schanden breet naeder waerheit/ soe ick
wilde/ wtmeten/ ende noch soe en wildy v des
niet schaemen ende die waerheit ten goede ges
seggen laeten. Sy dienen die werlt/ den duuel
off dat vleisch met vrouwen/ geuen gelt ende
ontfangen noch slaegen/wonden ende smerten
int einde den doot met alle onrust toe: Nocht
gy v dan niet dijnder rechtuaerdicheit schaemē
swyge dijn onrechtuaerdicheit. Ghedenckt alst
licht nu duyster is/wat dan de duisternisse sijn
moet.

7
NOTA

Als v alle/ iae alle goet/ duecht ende lieff
de vanden **HEERE** bewesen wort (want als
le wat gy hebt dat hebt gy tot Gods looff ont
fangen het sy/ hooren/ seen/ ruicken/ smaecten
tasten ende geuoelen) wat sijt gy hem daer vō:
dan schuldich? Sal hy v dan oick hooch loenen
ende geprysen/ met v weder de werlt proncken
konnen/ wanneer gijt selue deden? angheseen
sy noch soe veele meer (als gy dat schoen dedet/
dat niet en is) dan gy doet? want sy goet/ lieff
te/ eere ende alle dienst bewysen den de van hār
neemt/ ende niet en geefft dan quaet/ ende noch
int einde alle yaemer toegemeten hefft. Legget
dit ouer en oordelt selue. Wat segt gy van sulc
ken bed:ijf ende doen des menschen? Is hy oick
die eerde te betreden waert daer hy ouer ghaet?
Mach

Mach den boom wel sijn plaetse jnden hoffbe
 holden/ die om goede vruchten geplant is / en
 niet allene gheen (metten veruloecten Dighes
 boom) mer bese vruchten/ die ongesont/ quat
 om eeten sijn voertbrenct: *Ly lieue feert v oos* **NOTA**
 gen niet vant recht/ ordelt een rechtaerdich ordel/
 Doet v seluen geen quact/ off gy sijt v sel
 uen viant/ ende alle die v goet willen.

Want dan sulcks by v omme gaet/ kan o:
 der mach ick niet laeten te roepen klaege/ ach en
 wee ouer wee tegen alsulcke verferde sinnen:
 En ick suchte met smerte als een droeuige moe:
 der die lieue kinderen ghedraegen/ bezuert en
 bearbeidet heeft/ en noch ten laetsten affschei:
 den/ die verderuer in handen te verderuen met
 haeren wille seen ende laeten moet / diewyl sy
 haer niet hooren/ die roede ende straffinge niet
 annemen/ de onderwysinge der wijsheit tegen
 sijn willen. Off als een man / die een verlaeten
 bekommert wijs wt lieffden heft angenoemen
 ende die selffde hoerachtich/ boos/ stolt ende ey
 genwijs tegen hem beuindet. Ende haer noch:
 tans dickwils vermaent/ geleert/ met lieffden
 voerkoemen/ met duechden ondergaen heeft/
 om haer herte vanden vreenden verkeerde aart
 ende doelinghe te trecken ende te rechte te bren:
 gen/ ende niet en helpt/ dan hoe langher hoe
 arger wert: dat by sich seluen beknaegen/ dul:
 den/ wilyden ende an seen moet/ bis sy teynden
 haer seluen moede ende mat/ haerder hitten en

a v onrei

anreinen aart aff geloepen (als een hencst an
enen ezel) haer hitte gekoelt/haer eere tot schan-
de foemen is,

Dat. III. Capit.

Wy noemt my **HEER** ende Meis-
ter en seyden wel daer an soet doer
den heiligen Gheest voertkomt. En
noempt my v hoofft ende Vaeder.
Bin ick dan v Vaeder/ waer is mijn eere? niet
wterlick met nygen off knie buyginge/ mer in-
nerlick in die ghehoorsaemheit der Waerheit.
Bin ick v **HEER** ende Meister/ waer is
mijn ontsich off vrese? Off ghy my dan veel
heeret off meistert/ wterlijcke eere off onderdae-
nicheit bewijst/ en treck ick my niet an. Want
mijn lust off begeeren is niet vleischelijck noch
mijns selfs prijs/ mer des geens de my geson-
den heeft/ ende des menschen weluaert off zas-
licheit. Dan gy die wt veel duisenden gescheis-
den ende geroepen sijt tot den Euanghelio des
enigen Soons ende Vredes inder ewicheit/ en
hoort my in sulcken leringe ende woorden der
Echtheit niet. Ende laet dat verbont Gods/ die
Meyster uwer jonckheit vaeren/ ende vergeest-
den Raet der Wysen/ achtervolgēde dat woord
der Sorten ende Jongen/ die haer seluen wijs
ende verstandich holden. Gy wilt alleen lieuen
die v

de v lieuen / gōt doen de v gōt dōn / welsprecke
 die v welspreect: jae dat noch maer mensche-
 lijcker / sonder niet Godlijcker wise. Want dat
 anders waer / solt ghy dīn Heere ende Godt
 lieuen / eñ doen sijn welgeuallē als hy het uwe
 dede. Dan tis fenlick dattz niet wyder en gaet **NOTA**
 dan jnt vleisch / sonder ander zielen denckt off
 segt gy gaet van ons. Want sijn woort / werck
 off wille gelust v daer niet / eñ wort v een last /
 tot een bewijs dattet v seer doet ende moeyes-
 lick is. Eñ boeuen dat wilt gy v noch vershoe-
 nen / duncken laeten niet soe quaet te doen / op
 dat gy jimmer niet te niet en Foemt / een Kindes-
 fen gelijck en wordet.

Nochtans hoe mocht ghy sonder dat het
 Rijke Gods ontfangen: Ghy wilt lief hebben
 die v lieff hebben / goet doen die v ghoet doen:
 Mer als gy de lieffde noch ghoet niet en kent /
 geen onderscheit van goet ende quaet en hebt /
 Font gy dan niet wel die v lieff hebben haeten /
 quaet doen de v goet doen / ende quaelick sprec-
 ken die v wel spreeken: Off holt ghy dat voer
 wel spreeken de v prijst / nae de mont kalt / arm
 kussenen ende poelurwen geefft / eert ende dient **NOTA**
 niet tegen mer mede is: Weet gy wel waer die
 verleidinge oyt doer gekoemen / de mensch mes-
 de van Godt aff gefeert is: Ist niet doer dien
 die oyt met die mensch waeren / hem nae synen
 sin / dat hy geerne off lieffst hoorde / spraecken:
 daermede Godes eere vermindert / die gram-
 schap

NOTA

ſchap oener haer ghekoemen is. Daerom ſeet toe wat werck / woort off ſtemme van raet off leere voer v ooren koemen / daer allene Gods glorie ende eere niet in beghrepen off die menſche der ſonden in tonderghedaen ende weder ſproocken wort is vanden Duuel / het koemen nu doer wien het wil / doer v off van een andere: Siet oft recht is.

*Mala. 3.
Eſai. 53.
Eccle. 48.*

Dan ſeet hier heſt die menſch geen gheuallen an / ſulcken boede gheen luſt te anſeen / nochtans moſt hy koemen ende niet wt bliuen: komende moſt koemen / ſeg ick / en ſiet hy komt nae den Woorde onſes **H E E R E N**, Leest / Wel allen die hem bevruntſchappen / ſijnder niet en refuſeren / ſonder met gewillicheit luſtelick in ſijn Woort ende Leere ontfanghen. Jae gebenedijt ende welkoem moet hy ſijn ter rechter tijt / hy die daer koempt / ſeg ick / inden Naem des **H E E R E N** die boeuen al gaet. Alſo verweckt Godes lieſſde in ſijn verſchininghe des viants haet / Godes goetheit des Duuels quaetheit. Want ſijn ſuete Woort ende liefflicke gerueck kan hy niet gheluchten: ſy verdrijft alle ſeninich gedierte / ende is weder den aart der Slangen: Daeromme kan dat Serpent die minſche gheſlanck niet ghelyden / den betreckelijcken thoon niet verdraeghen / want heth niet en wil gheuanſghen off verwonſnen ſijn.

Dat

7

Dat. III. Cap.

SDe gy dan al goet fonden gedaan die v ghoet doet/lieff hebben die v liefft/gebenedie de v wel spreckt/ wat prijs is v dat: die Duuel weet v des gheen danck / wat sal de **H E E K E** Godt dan? **NOTA**
gyvoerbarighen ende welgheminde Soonen/ **BENE**
het most hier anders toeghaen / soe dijn rechts uerdicheit ende licht die Phariseeren ende der menschen kinderen ouertreffen / dat hemelsche ouer het eertsche gaen solde. Doch ist een ander tijt/ een ander dach met ons dan gisterē ende eergisteren was/die in smenschen herte op gaet/ ende die mensch in haer. Waerom daer nu een ander duecht nae dien aart gheestelick ende niet alleen wterlick met handen ende voeten geschieden moet. Die niet an goeden ende duegende/ mer anden quaeden ende onduechdelijcken: Want anden de geen goet en hebben is goet toe winnen. Die soe verkoept dat Cremercken sijn goet niet den verkoeper / mer diet behooftich ende gebreckelijck is. Gelijck de medeijn off Cyurgijn niet die gesunde / mer den ongesonden ende francken dienet. Dies niet te min/ soe staet die saecke met ons alsoe/ dat wy niet een ander die wtwendighe handen reicken off goet doen moegen/mer sy ons. **Wolden wy** **NOTA**
ons dan noch sonder den Geest vroemer dunc **BENE**
fen/

fen / soe waeren wy minder dan niet / die ydels
heit gelijk. Hadden wy geen tijtlijck noch gees
stelijck goet / waer van wolden wy dan broes
men? waer op wat duncken te sijn? Nochten
wy ons dan niet wel byden Vygeboom laeten
ghelijcken / wanneer wy van buyten wat in die
woorden off blaederen schenen / ende meerder
goets niet op en hadden. Ach Godt oft alsoe
met etlijcken noch waer / Naemelijck / dat sy niet
alleen geen goede vruchten / mer geen quaeden
op en hadden / soe mocht die seluige verbeden /
verplant ende noch gemest / die arme rijck / die
onwysse wijs werden. Mer want sich de mensch
laet duncken wijs ende verstandich te sijn / soe
blijft hy onghelopen.

Seet toe / eigen stolte wijsheit is de hooch
ste soetheit / jae die meeste blintheit / een roeuer
sche sonde: wederspannischeit / moeyte ende aff
goederie. Legt die woorden wel oever. Daer
om wat ghy sonder tbeuel des **S E E R E N** /
Gods Driese ende waere oetmoedicheit / wt w
selfs goetduncken / onlustich / niet willich met
vrouden doet / is den **S E E R E** moeyte ende
verdriet doen / al tesaemen een geueinst onduer
gende werck. Alsoe bedriecht en licht die mens
sche hem seluen ende den de op hem seet. Dient
acht ende soeckt / jae liefft / hoort en volcht hem
seluen metter herten / want hem Godt ouerges
geuen heft in eenen verkeerden sin. Etlijcke v
roemen Godt met den monde / ende dienen
hem

hem lichaemelijck van buyten / Euen als die
Phariseen die gerne weder geeert/ ghepresen/
wat hooch ende groots geacht sijn. Soe: sal die
meendy lange staen: neen/ Alle tijt sal hy v niet
gelyden. Godt hefft sijn zweert gewet/ sijn bos
ge gespannen / doortlijck geschut/ tegen die sich
niet en willen beeteren/ daer op gelecht. Wacht
v/ seg ick/ mijn lieue broeders/ dat gy hem niet
te veel met Israel tenteert / dat sijn grammich
gemoet ouer v niet doer en breecke/ ende jnden
vuyre sijns yuers alle niet wech en neme / ende Psal. 2. 50
alsoe den wech des leuens verliest.

Wat hebt ghy/ segt Godt/ mijn Verbont
in v mont te nemen/ ende mijn Wet te verkun- os unyjd
digen/ die wijl gy doch die castiende onderwij-
singe selfs haetet/ ende mijn Woorit te rugge
werpet: Dijnt ghy een dieff (die Gods prijs/
eere en godt van v herte wech neemt) dār schickt
gy v by ende holt hertelick conuersatie met den
Eebreeckeren. Wat eebreeckeren sijn/ is ons we-
terlijck. Dan naeden Gheest wertet hier ghes- woel kenlick
meent/ Namelick/ van die de Godt ontrouw/
rebel ende den olden mensch te wille sijn. Daerz
om wee v alle die den Name Gods te vergeefs
letterlijck off ydelijcken in dijn mont hebt/ de ees-
re an v neemt/ een ander leren / verachten ende
oordelen/ dapper straffen ende schelden wilt.
Seet vp v seluen/ wat gy booselijcks / verkeert
vuyt ende quāt seet ende v qualijck anstaet/ dat
laet v spiegel sijn inwendich: want noch al vuyt
der

Sapient.
Ecclesi.

der ende argher sydy. In der menschen off an
dijns eigen kñnderen font ghy v beelt beschous
wen/ sy sijn de getuygen der schalcheit en boos
heit tegen haer olders/ soe geschreuen is.

Alsoe vjndy v jnden kñnderen/ in beesten
nerren en alderley eerdische dingen/ werwaert
gy v ooghen henen feert / beschuldicht/ als gy v
wel ouerseet : want effen sydijt selue an der sin
nen gelijck. Soe dan by v geen andachticheit/
berou ende hertzen leet / veerdige boote en is/
soe suldy eselue gelijck/ in die vergetelheit vers
weegen gestelt werden. Ghelijck gy Godt wt
uwer herten gront vergheten/ ende te dancken
verswegen/contrarie weder sijn woort en Wil
le quaet gedaen hebt.

Dat. V. Capit.

MDe dickwils heb ick v gewaerschuwt
vermaent/ geleert/ gestrafft ende ons
derwesen / onder Twoort des Ewigē
Waerheits willen vergaederen / dan
gy weigert my/en neemt niet ter herten: tgaet
al teen oor in/ tander wt: En dattet alder quaet
ste is/ dat gyt v niet en wilt/soet behoort/ghes
secht hebben. En meendy dan noch onrein en
quaetwillich sñnde / die Stadt des Heeren te
betreden: Want ghy dat meent/ soe mist ghy.
Dan gy sijt heel onbeuoelick worden/ een dinc
dat son

dat sonder ziele is by nae gelijck: Weet noch en
 kent tijt/ dach/ jaer/ maent off wo:/ hoe off wat
 v ten besten gheschiet. Ghy slacht het Peert en
 Muyl dat sonder verstant sy: soemen dat geen **Psalm**
 gebit jnden muyl en werpt byten wil / hoewel
 ment voedert ende alle goet doct. Hoe mocht
 v Godt dan voersichtich maecken off beraeden
 alst v soe lieff quaelijck als wel gaet/ Niet meer
 dan v gelust ende gelieft wilt gesecht hebben/
 ende dan noch vanden die v wel anstaet/ alst v
 te passe kompt.

Wat isser aff te seggen/ Godt dijn hoof
 ende Heere moet voer v swygen / hem in sijn
 liefde stillen / want geen goet daer wt kompt.
 Ten mocht niet arger werden/ als daer hulpe
 ende raet toe solde sijn. Daerom is dat gy dese
 mijns Gods eernstigh groete Lieffde niet en
 ontfanckt/ ende v daer doer niet en betert/ mer
 verargert/ ick sweer v/ dat ick dy voerts meer
 geen perlen voerwerpen/ noch roesen voerstro
 yen sal: Dan Godt sal wel een ander gehoors
 saemigher ende vreedsaemiger Volck tot hem
 roepen/ die hy begoedighen ende begnaedigen
 sal/ sonder jimmermeer te verwoesten (soe ghy
 sijn goedicheit ende hertelijcke lieffde / seg ick/
 niet op en neemt/ ende sijn onderwysinge vaer
 ren laet/ die hy v voer alle dandere angeboeden
 ende voergehouden heeft) de hem sijn vruchten
 tot sijn der tijt geuen sullen. Die hoe onbekent
 sy hem sijn/ ende my niet en kennen/ nochtans
 b geloepen

Jesai. 65.

geloepen sullen kōmen als hysē mer roept. En
tot v steekt hy alle den dach sijn handen wt en
sijt hem wederwaerdich/ tegendencfende ende
contrarie doende. Want sy sullen / secht hy / in
hem seen den van hem niet met allen ghesicht
en is/ ende die niet van hem gehoor en hebben
sullen sinder verstaen.

☞ Ach hoe weinich sijn sy/ de dat Woort der
Cracht/ dat zaet des ewigen leuens in haer in-
derste herte grondich ontfangen off laeten in-
gaen: van welcken haer die vrucht ende fracht
des leuens mocht opstān. Hō kompt dat mach
yemant seggen? Daer doer dat sy de middelen/
wār dōr dat zaet gegeuen wort weigeren/ geen
versoeckinge oder proeuinge ende teghenheit
seē of verdraegen willen. Sy sijn wel veel diet
letterlijcke Woort lichaemlick ontfangen ende
met den monde beliden/ mer want die voer-
finge tōkomt weigeren sy de Cracht/ sin/ werck
en daet. Daerom sijn sy O soe seer weinich diet
naeden Gheest in sijn Cracht welcoem seggen:
mer hert/ sin ende moet mede ende niet teghen
sijn. Dat sichten wel an die vrucht/ de geuen
ons getuich / soe wy niet heel blijnt/ doot ende
ongenuelick sijn. Want soe dat zaet is dat wy
in hebben / soe is die vrucht: Ten seilt v niet.
Siet nu hoe nae dat ghy sijn ende bewyft nu te
sijn dat ghy sijn ende soe gy behoort te sijn: Een
Dienaer off Wercker des Heeren off des Du-
uels/ des goets off des quaets: Ende dat in-
der tijt

Nota Nota
tu digna.

der tijt alst den strijt ende anuechtinghe ghele/
 dat v goet ende quaet/leuen ende doot/vleisch
 ende Geest voergehouden wort. Wildy ouerst
 onmeinedich/trou ende oprecht in dijn Woort
 by Godt/een dienaer Christi inder wârheit sijn
 soe moet gy v seluen wt gaen ende wederstaen
 in alle dijn eighensinnens/lust ende wille/ey-
 genwîjsheit ende goerdunckenheit des herten
 Alleen luisteren nae die Ewige Waerheit/ die
 weder alle vleisch spreekt / daeghelicks in den
 strijt/in pijn/lyden en bekoeringe tot den quae
 den sijn. Daer an die mensche oepenbaer wert
 weder by sijn leden binnen ende buyten tot wa
 penen ende behulp der gerechticheit Christi off
 der ongerechticheit Belials begheeft. Soe hy
 sich begeeft tot dat quaet willich / tot dat goet
 onwillich/ ende daer ouer geen hertelick berou
 noch leetwesen der zielen heft/ ende sich niet en
 haestet te bidden om een ander herte ende sin/
 off hem daer toe niet en wil helpen of onderwoy
 sen laeten/ soe wil hy willens ende wetens ver
 looren gaen/ sonder alle hulpe verderuen.

NOTA
 BENE

Dat VI Capít.

M Jerom off gy v dan all Christum off
 die waerheit beroemt/ sijn woort en
 wille weet/ de letterlijcke Schrift van
 buiten eensdeels vast hebt / wat ist
 macht v oick vroemen/ beschudden off vryen
 bij uwen

uwen vyant verveeren/ sijn macht daer mede
benemen ende onder v brenghen? Veen / dat
is den mensche van sich seluen onmoghelic/
hoewel het hem mögendich schint: diewil sijn
doortlicke viant/voer Godt onschibaelick/een
Geest ende hy vleischelijck/ blijnt ende onmach
tich is/ doer die berreckinge der sonden en ver
deckinge des vleisches lust en die begeerlicheit
der seenlicker vergencklicker dingen: die het in
wendige herte/hoewel dat seluge meerder sijn
de/in sijn gesichte donckerder ende blijnder hol
den kan.

Daerom seet toe / ick spreekte van dat ick
wete/ende tuige v dat ick by minen **HERRE**
Meyster ende Vaeder geseen gehoort ende ges
leert hebbe van die rechte geestelijcke wederge
boerene kinderen des hemels/ van dat heilige
Saet/ Huis off Stat Gods. Die Engel noch
mensch of Duuel ouermoege/ geenderhande
viant verdrücken off verleiden sal/ swighe een
wterlick creatiyr daer oer wille off macht te
hebbē:want sy synen Tabernaeckel niet en mö
gen genaecten /sae die wech tot daer niet en we
ten/ swighe te kennen/ goet off quaet te ghedoen
konnen. Wat is dat geseit: en dat is dat Godt

- 2Regu. 2. voer heen ten eersten voersicht en beloofft heft
2.Cron. 7. segghende: Ick wil mijn Volck Israel an een
Psalm. 12 oort setten en wil het planten dat het dar selffs
1. paral. 18 blyue ende niet beweecht en werde / dat die kin
Nahum. 2. deren der boosheit se niet meer en dringe: leest
Dan

Dan seet soe die plaets off dat lantschap
 is/soedaenich is oick dat volck. Swelck sulcks
 niet mer booge off sweert vleischelijcke waepes
 nen jnnemen / diewijl sy selff niet vleischelijck
 noch dat lant eerdisch verganckelijck / buyten
 haer te soecken off te vijnden is : gaen oick niet
 metten boeckstaff/mer letterlijcken voergeghe
 nen woorden om / dat sy haer woort off leere
 (nae dat sy soe verre voemen sijn) daer wt solz
 den voertbrengen / Neen / sonder spreccken wt
 die mont Gods / ende brengen nae der waers
 heit van haers selffs herte (dat Godt is) vort
 Alsoe ist niet buyten haer / dat sy sullen duruen
 seggen: Wie sal ons inden hemel of ouer gene
 syde des zees voeren / dat wy T woort hooren
 ende doen? Mer is alle wegen sonder wtganck
 off verminderynge / als een geweer steedes by
 hem int herte ende mont/ soe ant menschelijcke
 woort inder werlt seeckerlijck te bekennen is.

Au sijn oick etlijcke de als sy schoon al dat
 Woort inder waerheit sonder bescheydenheit
 gehoor hebben/ ten haluen daer nae voert vae
 ren ende duncken sy en behoeuen geen leermeis
 ter off Bisschop; Een is haer Meister ende
 leraer/ Ende dat is/soe sy seggen/ Christus off
 die heilige Geest; en werent schoen met schrift
 soe hier boeuen vermelt is. Dan dese dwaelen
 oick verde/ ende haer lesten reickt totten door.
 Want hoewel de heilige Geest de enige leeraer
 off Meister is/soe treckt hy jemanden an/ den

b ij

hy vers

Die HERE
sal weder kee
men in een ste
me des eertich
en Engels.

1. Tessa. 4.

1. Petri, 5.

Johel. 2.

Esaië. 44.

Hiere, 36.

hy verkiest / waer doer hy spreekt / alle dyngen
o:identlijcken en wijselijck doet / ende vorkomt
die mensch met die mensch als een mensch / op
dat hyse alle verdoetmoedygen / als een enyghe
Vaeder ende Moeder generieren ende voerts
brengen solde.

Alst anders sijn mocht / soe en dorst daer
geen gehoor:saemheit noch liefde / geen oetmo:
dicheit geleert / enicheit noch vrede tusschen den
anderen te holden off te maecten sijn: nymmer
meer den enen den anderen te leeren noch te
vraegen of te sprecken hebben: Want sy moch
ten all tijt seggen: Die heilige Gheest salt my
wel seggen alst tijt is / ick en wil van geen men
schen leeren / want het is geschreuen: sy sullen
alle van Godt geleert werden. Alsoe most dat
Ampt der Bode: den dienst der Engelen op:
holden / die Apostolen ende Christus gheseyle
hebben / den herder gheen mensch / mer allene
Godt / ende Christus niet sijn / wantet / seg ick /
alsoe solde toegaen. Niet seende dat wanneer
yemant wten Gheest verboeren wort / dat de sels
uyge niet met menschelijcker stemmen wt vleis
sch off bloet en spreekt / dan wt die mont der
waerheit: waer van oick een die eerste gesalft
sijn moet / dor den welcken alle de anderen vort
gebaert ende te rechte geleyt en geleert werden
in alle waerheit. Dat noch al vanden enyghen
heylijgen Gheest ende niet wt vleisch geschiet.
Hieromme wie den seluygen hoort / die hoort
Godt:

Godt: Wie die ontfanckt / de ontfanckt Godt: Exodi. 13.
 Wie de leet / pyne off enyge tegenstandynghe Psal. 116.
 doet / doetes Godt an / want synen Naem is in Apoca. 2. 6
 hem off op hem geschreuen: leest.

Waer wt sal meendy de nieuwe Creatuur
 Gods voortdoemen: Naemelijck / wt dat leuen
 de Woort des gheloofts Gods / dat Jaet des NOTA
 Geestes / dat doer off vanden nieuwen leuende
 mensch Gods van dē hemel / als van synē lyue
 voert gebrocht wort: de jnt woort is en dwoort
 in hem hefft te spreekē wt hem seluen in sijn
 moederlijcke tael nae sinder aart en wille / dat
 is / met voersichticheit / niet anders dan Godt
 behaechelijck off welgeuallich is / verstaet. Soe
 dan yemant van de waere mensch Gods / Chri
 stus / wt dat Woort des Alderhoogsten geboo
 ren wort / de hem vanden Gheest der Fracht lee
 ren / leyden ende gesegegen / breecken ende maes
 fen laet / mach daer toe selff komen / dat van sy
 nen lyue Woorden des leuens off vloeden vlos
 yen sullen des leuenden waeters. Soe kompt
 dat? Daer by / om dat sy dat woort des leuens
 opnemen / geloeven / ende haer seluen wt off te
 buyten gaen / ende den selffden aart / geest ende
 leuen inplanten: van dat gemoet Gods doers
 den rechten Leidtsman off Voorheer leyden en
 brengen laeten in die waerheit / en daer mede
 eens van herten / sin ende wille werden: Soe
 dat sy alsdan niet anders en konnen off mogen
 wtgeuen / dan sy ghelijck goede wijn vaeten in
 hebben b iij Dat

Dat VII. Cap.

Wye hem dan naeden Woorden onses **HEREN** niet en schickt/ een kinteken gelijk en wort/ tot dat lesuen der wårheit niet helpen of bren gen laet/ kan of mach niet verder verreckē dan sijn woort ende fracht des verstants: niet vers frygen off besitten/ dan sijn verwinninge/ lust ende begeerte/ honger ende dorst is. Daerom seet toe/ wat gy voer v seluen ontfanct/ of met **I**srael/ **J**osua ende **C**aleph in neemt/ moechdy besitten/ verder niet. Soe veel quāder aarts gy by v off in v woenen behaechelick blyuen laet/ de gy niet en ouerwint/ onderbrenckt off viant wort/ soe veele sullen v hoe langer hoe meerder tot benauwinge/ lyden ende verdriet vp wassē en ten lande weder wt driuen: Hebt daer acht op/ en weet nu wat gy toe doen hebt.

Schijnter nu niet off ickt v all te saemen wolde benemen/ dat gy wel ghemeent off ghes docht hadt te hebben? **J**ā her. Dan her is niet alsoe. Waert dat ghy de duechde off tgoet van den hemel/ de lieffde ende die eenuuldicheit/ de gerechticheit Gods ende die blijfchap des heiligen Geestes hadt/ ick solde v die niet benemē konnen. **D**ick wil ick v liener geuen dan nemē. **M**er dat onuerstant ende ongerechte verderf lijcke

lijcke kindesche weesen had ick geerne wech/ en
 een Manlijck gerechtich wesen ende Gheest in
 der plaerzen: dat ick sonder uwen wille en wels
 gevallen niet gedoen en kan: Dat quaede ende
 olde moet wech gedaen sijn/ salt goede nieuwe
 toekoemen; Want yuist op die plaerze daer dat
 olde quaede ghegront licht / moet dat nieuwe
 staen/ dat ick v toe brenge. Saeromme soe dat
 quade dan niet wech en gaet/ mach tgoede niet
 toekoemen / soe gheschreuen is. Want gheen
 twee dinghen op een plaerze ghesijn en konnen
 teen off tander moet wijcken : dat oick niet son
 der strijt off oploesinge gesijn en kan.

NOTA

Saerom wie sich dunckt hy hebbe al vers
 wonnen/ diert eerst niet al verlooren hefft / die
 is doer hem seluen bedroeghen / ende en heefft
 noch niet soe hy solde recht begonnen/ want we
 desen hoeck moster beginnen. Diewijl doch nie
 mant wter hellen vander doot ende onzaelics
 heit mach verlost werden /hy en sy daer eerst in
 Dat blijffe onwederspreeckelijck. Ouerst wie
 hem seluen eerst als een Duuel inder hellen on
 duegende in alle ongerechticheit en quathz son
 der vermoginge des gōrs gevōlt en beuint/ wt
 der diepten en pynē der sonden tot Godt om de
 verlossinge roept: is die salicheit Gods nae by
 ende een waerachtich Christus. Dese seet dat
 licht wter duysternisse/ die duysternisse witten
 lichte: die doot witten leuen / dat leuen wt die
 b v door:

NOTA

doot: Daer hy ten eersten toe geleit off toe ges
bracht wort totter ontferinghe/ en kent waers
achtich met onderuindinghe der waerheit sijn
Verlosser ende Salichmaecker/ ende geeft Got
alleen den prijs/ die hem geholpen/ van de put
te der verderfsenisse bewaert heeft/ ende en sall
niet meer wt snyder hant getroocken werden.

Godt en men
sche nye zielen
een lys/wyf en
man.

Geze. 2. 1.

Geze. 1. 2.

Alsoe sullen ende moeten die rechte Chris
sten ende waere kinderen Gods eerst rouwelick
geslaegen/ gewont/ verblint/ verdooft/ ver
laemt/ verdoemt/ ghedoot ende ter hellen van
Godt selff geleit werden: Alle dat sy by haer sel
uen quaets ende dootlijcks hebben in sijn quat
heit/ de pyne ende smerten met rou ende leetwe
sen als voeren in vrouwen ende leuen genoeck
dat ordel draeghen moeten / diewyle sy weder
hem ghesondicht/ tquaet sterck anghewangen
ende voer gestaen hebben: op dat sy doer de cas
siende onderwisinge die sonde ontrent/ weer
dich mochten werden Gods genaede ende ont
fermherticheit: die niet op ghestaen off voert
gefoemen kan/ dan ouer Loruhamā / die my
serabel in onghenaeden verschuyt ende ver
stoeten ontfarmelick is/ soe die H E E R E in
fighueren letterlijck voer hen ghesproocken/
den Geest daer mede wt gedruckt ende angege
uen heeft: wie oren te hooren heft de hoore.

Als daer toe foemen is (dar ick om mie
smerten

smerten suchte ende arbeyde) mynen wille
 in Godt verkregen / en der Zielen lust / Na-
 melijck / die viantsche olde Mensche in my
 verwonnen hebbe / sal ick den **HEER**
 tot mynen wille hebben / victorioselijck met
 triumphancy wt den hoogen moet weder **Boze. 13.**
 mynen viant hooch roemende seggen. **1. Coz. 15.**
 doot waer is uwe victorie? **O** Helle waer
 is dijn steeckel? **De doot is verslonden van** **Esai. 25.**
 den leeuven in victorie doer die lieffde inder
 eewicheit. **Wat sal ick nu segghen? anders** **¶**
 dan dat die vyantsche mensch / geuoele ick /
 vast in die weere ende sterck wt is / om die
 gene de daer noch slaepen te beroeuen wat
 sy goets in den sin ende wille hebben / dat
 is / onfruit neffens die teruwe toe saeyen /
 sijn gewas te benemen / welck dat welghe
 wortelde en stantvastyge niet letten / schaes
 den noch deeren sal : **Het is waerachtich.**

O hoe seer quaelijck staet dat olde kijn-
 den gedraegen werden: **Doetes niet? Daerom**
 wilt self niet altijd frant / mer sterck: niet kints
 mer een man: niet sot / mer oick wijs werden /
 Naemelijck / een kijndeken eens gelijck / rechs
 schaepen gheloenich / duldich / eenuuldich / oets
 moedich ende sachtmoedich sijn. **Want ick seg** **Jesa. 69.**
 v / die kijnderen van hondert yaeren sullen ster-
 uen / de sondaeren van hondert jaeren verulockt
 off verordelt werden. **Leest / ende kent die stem**
 me die

me die v spreckt / weder sy voer haer seluen off
v spreckt / daer nae sult gy v te schicken / om toe
wenden ende te keeren hebben met een
oprecht verdcimoedicht herthe/
wel leeren ende leyden lā
ten in alle Waers
heith . .

Wtgegaen int Jaer 1542
Den 30 Martij.

Register

1. van menniger leijart des menschen vianit
2. waarom die dot den Alden bitter gevalt den den jüngen
3. Strave ende ferre
4. Strave ende ferre
5. Strave ende ferre
6. wardo die mensch van goedt geschapen, is
7. vermaninge en sekerre, om het g van Goedt te Cissen En Begeren
8. hodie mensch van Goedt gevalt en op wat mannier hie wederom to goedt te brengen
9. van dat vergaen en navolgen blieven en vergan moet
10. stemlick gesproken so bena be com merde sielen
11. warning en ferre.
12. En richt en Goetlick kind der tlicht beide vor oet en jüng

13. van Godes en Des menschen
Kennis, samps harden. bejder
voert brengen
14. hoe hie sien moet die gebott
en overiecht over en Ander
rechtlick heben of bringen mach
15. vant Och sien art en Eigenschap
16. Wie men voert en van herten
frouwen en bie den hant
nemen &
17. homen sich in desen gevarlickon
tiden inder weelt hebben
en dragen sall
18. en onder schiet te kennen die
vrom en onvrome &
19. van die ongerechte en ge-
rechte prädicanten
20. van dat rechte ware Sion
en jerusalem. en warhachtig
Bericht

vann maniger hrij art des mensche vanden
warom die doot den Alden bittend falt dan
den Jünggen

Araffe unde luer dat 1

Araffe unde luer dat 2

Araffe unde luer dat 3

war to an vni die mensche van G yschard
Jf

ho die mensche van G yschallen

van dat veygen an na folgen blinen unde
veygen moet

tot den benamden veygen siken

warwinge unde luer

en recht en godlike kind tniicht

van Gb und des menschen Pentnis 13. lest

ho die sijn moet die gebot en onyge 14

vant oye sijn out en ygesoffe 15

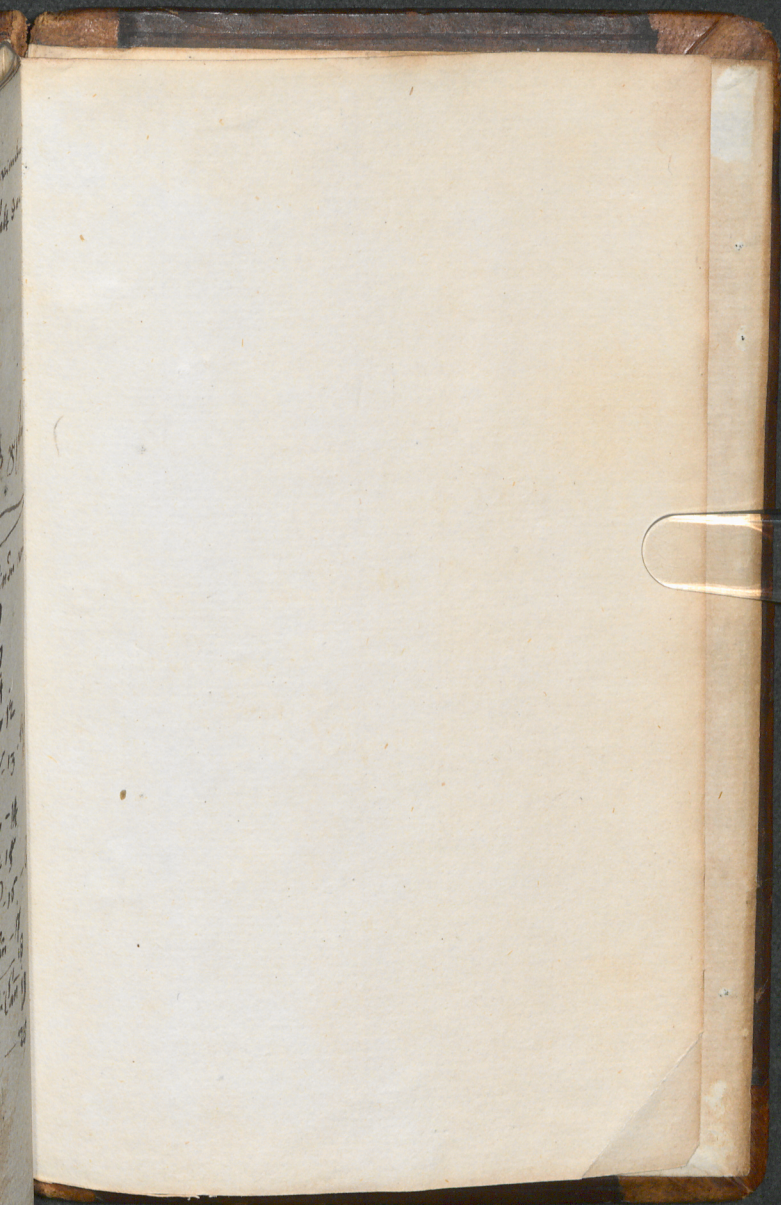
wie men vortan van garten bocher 15. lest

ho men sijn tot die sijn tijden siben 17

een aff sakenwinge
van die veygen en yge yge die van 18

vant rust sijn unde Jerusaleum 19

20

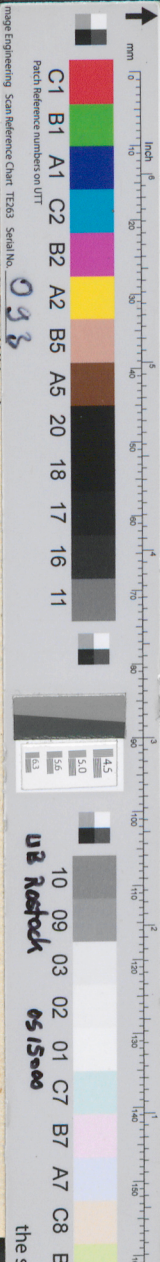

XX Tractate,
Rostock,
1539-1545.

F f -
6554¹-20

Psalm
Zesai
Wien j
ende kl
sullende
sent wa
wt den
een mac
volck. **E**
Zesai.

nt oick inder hoochten der berghen/
n/ vruchtbaer ende swaer ghelaeden
at sijn geruisch / wie den Cederen op
/ sijn sal / die vanden windt beroert
soe salt toenemen ende wassen inden
ie dat gras opten velde.

er wort hier die Schrifftgeleerde gez
ter die Raetsbeer/ die een veruoegen
baer blyuen die meisters die de jonge
Daer en sult ghy niet seen een volck
nder dieper spraecken / off in hoeger
menschen / diemen niet verstaen en
een vreemder tonge/ diemen niet be
f vermercken kan/ als wel een rechte
raecke wten monde Gods inder waer
en jnt herte ende niet allene in de oren
naemelijck/ in Zion: Demen dan glo
chynende seen sal/ een hoofstade ont
rijlijcker fcesten. Daer sullen dijn D
usaelem seen / die heerlijcke Woening
utte die nimmermeer en sall veruoert
ckt werden / als well voertijts ghes
want sy foemen sijn tot die rechte vol
entenisse des ewigen waerheits een
s Heilighen hemelschen verstants
aer gheen loogen off bed:och toe en
re inder ewicheit achter afstan mot.
erstaen by een kint ende man/ dat ten
te leyden ende wijs te maecten is/
wit ende wit swart: goet quaet ende
quaet

maet goe
niet tot di
men. Que
lic: Off
ze werlt d
nochtas be
nisse der
m Geest
st by allen
men ende
rck/ bede
Kiel der
Dit syn
wren Die
sy der
m
Der h
groep/d
men/ wie
yren: ja
huwel
da
W
2

